

МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМ В УСТАЛЕНИХ СЛОВОСПОЛУКАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

MULTICULTURALISM IN FIXED COLLOCATIONS OF MODERN UKRAINIAN LANGUAGE

Єфименко О.М.,

*аспірант кафедри документознавства
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»*

У статті на основі аналізу публікацій у тижневику «Український тиждень» розглянуто вживання усталених словосполук на тему мультикультуралізму. Зроблено розподіл на групи, а також на прості та складні словосполучення.

Зроблено висновок, що джерелом поповнення мовленнєвого запасу є лексика мас-медіа. У вербальне оформлення вводять словосполучення, що репрезентують суспільно-політичну сферу.

Ключові слова: лексема «мультикультуралізм», прості (двокомпонентні) та складні (багатокомпонентні) словосполучення, атрибутивні словосполучення.

В статье на основе анализа публикаций в еженедельнике «Український тиждень» рассмотрено использование устойчивых словосочетаний на тему мультикультуралізма. Сделано разделение на группы, а также на простые и сложные словосочетания.

Сделан вывод, что источником пополнения лексического запаса является лексика СМИ. В вербальное оформление вводят словосочетания, представляющие общественно-политическую сферу.

Ключевые слова: лексема «мультикультуралізм», простые (двухкомпонентные) и сложные (многокомпонентные) словосочетания, атрибутивные словосочетания.

In the article the use of fixed collocations on the topic of multiculturalism, based on the analysis of publications in the weekly “Ukrainian Week”, is considered. The division into groups, as well as simple and complex collocations was made.

It was found out that the replenishment of the speech stock proceeds from the lexis of the mass media. Collocations representing the socio-political sphere are introduced to the verbal representation.

Key words: multiculturalism lexeme, simple (two-component) and complex (multicomponent) collocations, attributive collocations.

Постановка проблеми. Суспільство ХХІ століття характеризується своєю глобалізацією. Це відбулося на всіх рівнях людського існування. Глобалізація постає як цілий комплекс процесів: культурних та економічних, політичних і технологічних. Наслідком таких процесів є потік інформації, товарів, людей, капіталів, загроз і ризиків, які потрапляють до нас із-за кордону. «У поєднанні із виникненням світових соціальних мереж і політичних інституцій, що обмежують вплив національних держав на життєдіяльність своїх суспільств, усе це сприяє створенню глобальної культури сучасного світу. За таких умов культурні процеси, які є дуже важливими для соціального функціонування й визначення ідентичності членів соціумів, майже не контролюються на політичному рівні національними державами» [7, с. 165].

Тому виникає актуальне питання – «співіснування декількох етнічних груп у межах одного соціального організму» [5, с. 129].

За сучасним визначенням, **мультикультуралізм** – це «явище суспільного життя, яке полягає в співіснуванні в рамках одного суспільства

багатьох культур. Також цим словом називають філософський світогляд і філософську теорію, які стверджують, що наявність у суспільстві багатьох культур – це природний стан суспільного життя, і до нього треба ставитись відповідно. З погляду мультикультуралізму крайністю і відхиленням від норми є намагання утвердити в суспільстві одну єдину «загальноприйнятую» культуру, що часто буває в суспільствах тоталітарного типу» [6].

У сучасному тлумачному словнику термін **«мультикультуралізм»** – це визначення культурного плюралізму та сприяння йому [3, с. 661].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цю тему розглядали психологи, соціологи, політологи, філософи та культурологи.

Віктор Володимирович Танчер у своїй роботі «Мультикультурні проблеми соціального світу, що глобалізується» аналізує тенденції розвитку світової культури з боку соціально-культурних явищ, таких як глобалізація, глокалізація, гібридизація тощо.

Робота Л.А. Ляпіна та Ю.О. Алексєєва «Мультикультуралізм як соціальний феномен:

теоретичний і практичний вимір» присвячена «проблемі мультикультуралізму як теоретичної ідеології та практики реалізації етнонаціональної політики держави» [5, с. 129]. Автори здійснили аналіз наукового підходу до вивчення мультикультуралізму та навели приклади моделей цього феномена.

У роботі О.П. Ананьєвої «Мультикультуралізм і толерантність як соціально-філософські концепції соціокультурного простору» висвітлюються «явища мультикультуралізму і толерантності <...> як соціально-філософські концепції соціокультурного простору сучасності» [1, с. 4]. У цій роботі конкретизовано і систематизовано явища мультикультуралізму та толерантності, що дало змогу визначити їх «як філософські категорії епохи глобалізації» [1, с. 4].

Сьогодні вивчення мультикультуралізму стало актуальним питанням серед європейських науковців. Дослідженнями в цій галузі науки займалися такі європейські вчені, як А. Лейпхарт, Ч. Тейлор, А. Гангон, Н. Глейзер, Ч. Кукатас та інші. Але їхні дослідження стосуються вивчення суспільно-політичних явищ як розвитку майбутніх суспільств. Щодо досліджень лінгвістичного характеру, то мовознавці майже не звертали своєї уваги.

Постановка завдання. Наше дослідження стосується появи нових усталених словосполук мультикультуралістичного характеру. Наприклад: *міф мультикультуралізму* («*Міф мультикультуралізму, зокрема, перетворився у світі на модну мульку для одних і головний біль для інших*», («Український тиждень», № 29 (557) 20–26.07.2018 р.)); *соціальна політика* («*Концепція «плавильного казана», у якому перемішуються всі культурні й мовні складові вихідців із різних країн і континентів, виникла не лише як університетський куріюк, а і як соціальна практика, і тут почали впливати подробиці*» («Український тиждень», № 29 (557) 20–26.07.2018 р.)); *культурний контекст* («*Невміння, а частково й принципове небажання вбудовуватися в культурний контекст породжують нерозв'язні проблеми*» («Український тиждень», № 29 (557) 20–26.07.2018 р.)).

Інтерес до проблеми мультикультуралізму пов'язаний із тим, що «культурні відмінності в суспільствах, організованих в національні держави, не тільки не зникають або згладжуються, але, навпаки, мають явну тенденцію до наростання. Одна з найбільш вагомих причин цього – масова імміграція» [2, с. 382]. Відповідно, ці процеси супроводжуються появою нових лексичних понять, а саме – усталених словосполук.

Виклад основного матеріалу. Першими реагують на появу нових словосполук – масмедіа. Для аналізу цих явищ ми обрали тижневик «Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018 р. Тема номера «Мультикультурний базар». Їй у тижневику присвячено шість статей: «Біля розбитого казана», де Юрій Макаров роз'яснює, що таке мультикультурність; «Видатки різноманіття», де Максим Віхров аналізує, чому мультикультуралізм «не є панацеєю і з якими політичними та соціальними ризиками пов'язане його застосування в Україні» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018); «Виклик «великого переселення»», автор – Олександр Крамар, його стаття присвячена висвітленню теми економічних аспектів глобальних демографічних процесів; «Філософія «святих» меншин», автор – Ігор Лосєв, його праця присвячена аналізу, «як боротьба за ексклюзивні права дискредитує ідею рівності» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018); «Інклюзивність чи асиміляція?», автор – Алла Лазерева, її стаття присвячена французькій національній політиці; «22 рішучі кроки проти паралельних суспільств», де Соня Гілліерт намагається пояснити, чому «Данія вирішила нищити гетто» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018).

На основі цих статей ми проаналізувати появу нових усталених словосполук у суспільно-політичній сфері. У своїй роботі ми виділили основні лексичні групи усталених словосполук. За характером смислових відношень слів в усталених словосполуках найчастіше трапляються атрибутивні, тому що головним словом виступає іменник, а залежні можуть бути виражені прикметниками або іменниками у родовому відмінку [4, с. 16]. Також словосполуки в цих групах поділяються на прості та складні через те, що можуть мати у своєму складі два і більше слів.

Перша група – **історія та еволюція мультикультуралізму**. У ній висвітлюється позитивні та негативні вияви в сучасних полікультурах.

Прості усталені атрибутивні словосполуки, наприклад: *британські колоністи* («*Британські колоністи дарували індіанцям ковдри, заражені інфекціями, від яких укорінного населення Америки не було імунітету*» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); *процес деколонізації, молодіжні бунти* («*Прагнення справедливості в процесі деколонізації збіглося в часі з поширенням у країнах «першого світу» лівих ідей після молодіжних бунтів 1960-х років*» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); *концепція імміграції* («*А для цього необхідно зміню-*

вати **концепцію імміграції і, ширше, парадигму культурних взаємодій** («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)).

Складні усталені атрибутивні словосполучення, наприклад: **знищення силою зброї** («У Росії про чукчів, які впродовж століть знищувалися силою зброї (нині їх залишилося близько 15 тис.), досі розповідають анекдоти, ну а цьогогоріч нарешті вивчення в школі мов корінних народів імперії – татар, чувашів, ерзя, якутів і решти приблизно 180 етносів – визнано необов'язковим» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **концепція «плавильного казана»** («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **втікачі від негараздів у власних країнах** («Виявляється, що численні втікачі від негараздів у власних країнах, де вони не вміють або не хочуть навести лад, ніяк не поспішають долучатися до досягнень різних культур, вони й своєю рідною не аж так уже володіють» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **суспільне етнічне гетто** («Останні тридцять із чимось років я спостерігаю, як околиці Парижа, що колись називалися «Червоним поясом», перетворюються на суцільне етнічне гетто» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **парадигма культурних взаємодій** («Але без достатньої асиміляції, вростання в нову країну перебування біженці здатні лише відтворювати соціальні практики, від наслідків яких вони, власне, втекли. А для цього необхідно змінювати концепцію імміграції і, ширше, парадигму культурних взаємодій» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)).

Друга група усталених словосполук – **вплив мультикультуралізму на українські реалії**. У цій групі розглядаються явища розвитку культури в Україні та вплив інших культур на українську, формування спільного культурно-символічного простору.

Прості усталені атрибутивні словосполучення, наприклад: **незаконні мігранти** («Україна найближчим часом може зіткнутися з різким збільшенням кількості незаконних мігрантів, які намагатимуться потрапити до нашої держави в будь-який спосіб», – заявив минулого тижня очільник Держсприкордонслужби Петро Цигикал» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **міграційний потік** («За словами посадовця, до цього може спричинити боротьба з нелегальними мігрантами в ЄС, унаслідок якої напрям міграційних потоків змінюється» («Український тиждень» № 29 (557)

20–26.07.2018)); **етнічні росіяни, русифіковані українці** («Власне, це питання актуальне і без мігрантів, оскільки в незалежність Україна увійшла неоднорідною, маючи поміж свого населення понад 22 % етнічних росіян та ще більше русифікованих українців» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **державна політика, культурна неоднорідність, асиміляція меншин** («Рятівною альтернативою нерідко проголошується мультикультуралізм – державна політика, спрямована на підтримку культурної неоднорідності та запобігання природній асиміляції меншин у домінуючому суспільстві» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **європейський досвід, українські умови, політичні ризики** («Однак, як доводить європейський досвід, мультикультуралізм зовсім не панацея. Понад те, його застосування в специфічних українських умовах пов'язане з політичними ризиками, якими не можна нехтувати» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **час глобалізації, наднаціональні структури** («Проблеми, пов'язані з націєтворенням, прийнято вважати пережитком минулого, які недоречно обговорювати сьогодні, у часи глобалізації та постання наднаціональних структур» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **національні держави, національна ідентичність** («Однак, попри реальність глобалізації, національні держави залишаються основною формою існування суспільств, а національна ідентичність є не просто «патріотичною» цінністю, а й умовою належного функціонування цієї форми» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **українське самостійництво** («Через це нищення та деформування української культури було для борців з українським самостійництвом не примхою, а практичною необхідністю, не меншою, ніж репресії проти українського політичного руху та придушення збройного опору» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **наплив мігрантів** («Однак наплив мігрантів може мати й менш очевидні наслідки» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **корінне населення** («Так, гарвардський соціолог Роберт Патнем у процесі дослідження на американському матеріалі виявив: що більша кількість мігрантів, то менше довіри між ними та корінним населенням» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **українські реалії** («В українських реаліях наплив мігрантів, особливо нелегальних, може спричинитися до зростання тіньової економіки та погіршення ситуації на

ринку праці» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018));

Складні усталені атрибутивні словосполучення, наприклад: **політичні та соціальні ризики** («Чому мультикультуралізм не є панацеєю і з якими політичними та соціальними ризиками пов'язане його застосування в Україні?» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **боротьба з нелегальними мігрантами** («За словами посадовця, до цього може спричинити боротьба з нелегальними мігрантами в ЄС, унаслідок якої напрям міграційних потоків змінюється» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **деформування української культури, репресії проти українського руху** («Через це нищення та деформування української культури було для борців з українським самостійництвом не примхою, а практичною необхідністю, не меншою, ніж репресії проти українського політичного руху та придушення збройного опору» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **царина національної самоідентифікації** («Але, як свідчать факти, українізація таки просувається, до того ж небезуспішно. Найбільші зрушення відбуваються в царині національної самоідентифікації» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **епоха «великого переселення»** («З початку 1990-х років ми ввійшли в епоху «великого переселення» переважно як країна-донор, величезна частина жителів якої кинулася шукати тимчасово чи й постійно кращої долі в інших державах і навіть на інших континентах» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)).

Третя група усталених словосполук – це **трудова еміграція**. Сучасний світ швидко змінюється. Проблема трудової еміграції торкнулася також України. Вона «стрімко наближається до вихору новітнього «великого переселення народів» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018), що стає предметом також лінгвістичних досліджень.

Прості усталені атрибутивні словосполучення, наприклад: **українська еміграція** («Українська еміграція 1990-х і початку 2000-х була спрямована переважно до віддалених країн Західної Європи та Північної Америки» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **принади безвізу, лібералізація режиму** («Її особливістю є те, що їдуть вони дедалі менше як нелегали, використовуючи принади безвізу та лібералізації режиму щодо трудових мігрантів у нових членах ЄС» («Український тиждень» № 29 (557)

20–26.07.2018)); **країни Шенгену** («Позаяк ті, своєю чергою, помітніше відчують наслідки масового відтоку власних громадян на роботу до багатших країн Шенгену» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **амплітуда поїздок** («Ця хвиля міграції має значно вищу амплітуду поїздок туди-назад, у рази більшу, ніж у 1990-х – на початку 2000-х, сезонну складову» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **трудова міграція** («У короткостроковій перспективі нинішня хвиля масової трудової міграції українців може виявитися значно масштабнішою за своїм впливом на вітчизняний ринок праці» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **дефіцит працівників** («Набираючи щораз більших розмахів, такий процес загострює дефіцит працівників у низці сегментів української економіки, пожвавлюючи водночас попит на товари й послуги з боку родичів мігрантів, а також, залежно від сезону, декого з них самих» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **трудові ресурси** («Маємо шанс перетворити проблеми в умовах стрімкого зменшення трудових ресурсів на перевагу в умовах знищення робочих місць у світі в результаті роботизації» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)).

Складні усталені атрибутивні словосполучення, наприклад: **друга хвиля пошуку долі** («Друга хвиля пошуку українцями долі за межами Батьківщини розпочалася порівняно нещодавно й триває донині» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)); **масовий відтік власних громадян** («Позаяк ті, своєю чергою, помітніше відчують наслідки масового відтоку власних громадян на роботу до багатших країн Шенгену» («Український тиждень» № 29 (557) 20–26.07.2018)).

Висновки. Отже, явище мультикультуралізму може бути не тільки дослідженням у галузі суспільних наук, але й характеризуватися як феномен лінгвістичного дослідження, а саме – вивченням усталених словосполук. Це нове явище в сучасній лінгвістиці, яке варте уваги науковців.

Усталені словосполучення мультикультуралістичного характеру в суспільно-політичній сфері здебільшого мають атрибутивний характер, а саме – головним словом виступає іменник. Його характеризують прикметники, які узгоджуються у роді, числі та відмінку: **британські колоністи** (колоністи (які?) британські (Н. в., множина)); **незаконних мігрантів** (мігрантів (яких?) незаконних (Р. в., множина)); **європейський досвід** (досвід (який?) європейський (Н. в., одн., чол. рід)).

Серед усталених словосполук цієї теми натрапляємо на словосполуки, де залежним словом виступає іменник у родовому відмінку (*процес деколонізації (процес (кого? чого?) деколонізації (Р. в.); час глобалізації (час (кого? чого?) глобалізації (Р. в.))*).

Аналіз словосполук із цієї проблематики показав, що у ХХІ столітті культурно-політичні відносини між націями є актуальною темою для лінгвістичних досліджень. Нові усталені словосполуки мультикультуралістичного характеру найчастіше використовуються у мас-медіа.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ананьева О. Мультикультуралізм і толерантність як соціально-філософські концепції соціокультурного простору: автореф. дис. ... докт. філос. наук: спец. 09.00.03 – «Соціальна філософія та філософія історії». Одеса, 2016. С. 39.
2. Ачкасов В. Етнополитология: учебник для бакалавров. Москва: Издательство «Юрайт», 2016. С. 495.
3. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: «Перун», 2016. С. 1696.
4. Загнітко А. Український синтаксис. Теоретико-практичний аспект. Донецьк, 2009. С. 137.
5. Ляпіна Л., Алексеева Ю. Мультикультуралізм як соціальний феномен: теоретичний і практичний вимір. Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили. Серія: «Соціологія». 2012. № 172. С. 150.
6. Мультикультуралізм. URL: <https://uk.wikipedia.org/Мультикультуралізм> (дата звернення: 28.09.2018).
7. Танчер В. Мультикультурні проблеми соціального світу, що глобалізується. Культурологічна думка. 2013. № 6. С. 192.

УДК 811.161.3

НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ УКРАЇНОМОВНИХ ТЕКСТІВ (ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП)

TEACHING FOREIGN STUDENTS TO READ UKRAINIAN-LANGUAGE TEXTS (BEGINNER LEVEL)

Зозуля І.С.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри мовознавства
Вінницького національного технічного університету

У статті розглянуто проблему формування навичок читання на уроках української мови в іноземних студентів на початковому етапі навчання. Представлено зразки передтекстових, притекстових й післятекстових завдань, робота над якими допомагає іноземним студентам глибше осмислити зміст поданого матеріалу, засвоїти певні граматичні конструкції та опанувати нову лексику. Подано методичну розробку заняття роботи з текстом на елементарному рівні володіння мовою (A1–A2). З'ясовано основні труднощі, з якими стикаються іноземні студенти під час читання україномовних текстів. Виділено основні поради, яких необхідно дотримуватися для успішного оволодіння читанням.

Ключові слова: читання, навичка читання, українська мова як іноземна, іноземні студенти, україномовні тексти.

В статье рассмотрена проблема формирования навыков чтения на уроках украинского языка в иностранных студентов на начальном этапе обучения. Представлены образцы предтекстовых, притекстовых и послетекстовых заданий, работа над которыми помогает иностранным студентам глубже осмыслить содержание представленного материала, усвоить определенные грамматические конструкции и освоить новую лексику. Подано методическую разработку занятия работы с текстом на элементарном уровне владения языком (A1–A2). Выявлены основные трудности, с которыми сталкиваются иностранные студенты во время чтения украиноязычных текстов. Выделены основные советы, которые необходимо соблюдать для успешного овладения чтением.

Ключевые слова: чтение, навык чтения, украинский язык как иностранный, иностранные студенты, украиноязычные тексты.

The article deals with the problem of developing foreign students' reading skills at the Ukrainian language lessons at the beginner level of study. Examples of pre-textual, by-text and post-text tasks are presented, the work of which helps foreign students to deeper comprehend the content of the given material, to master certain grammatical constructions